

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Alves M., Ferreira J.P., Torres I., Fonseca C. & Matos M. 2014. Habitat use and selection of the marsh harrier *Circus aeruginosus* in an agricultural-wetland mosaic. *Ardeola* 61: 351-366.

Rietvelden waren cruciaal voor Portugese Bruine Kiekendieven. Ze profiteerden verder van de aanwezigheid van rijstvelden, waar ze bij voorkeur foerageerden buiten de broedtijd. Menselijke aanwezigheid en landbouwmachines waren de pest in de broedtijd. (milenamatos@ua.pt).

Bloom P.H. et al. 2015. Northward summer migration of Red-tailed Hawks fledged from southern latitudes. *J. Raptor Res.* 49: 1-17.

Gewoonlijk zijn vogels broedend in het zuidelijkste deel van hun verspreidingsgebied (indien broedend op het noordelijk halfmond) minder trekklustig dan leden van dezelfde soort die noordelijker broeden. Dat geldt voor onze Buizerds, maar ook voor de Noord-Amerikaanse variant ervan, de Roodstaartbuizerd. Deze studie laat echter zien dat zuidelijk broedende Roodstaartbuizerds wel degelijk trek vertonen, en wel in de zomer van juvenielen en jongvolwassen vogels naar noordelijker gelegen overzomeringsgebieden. Dat bleek uit ringgegevens, en werd bevestigd door vogels uitgerust met een zender. (petebloom@bloombiological.com).

Buij R., van Dorst N., Salomons H.F., Croes B.M., Dietz M. & Komdeur J. 2015. Response to habitat modification by foraging Dark-chanting Goshawks *Melierax metabates* in a West Africa savanna. *Bird Conserv. Intern.* 25: 335-352.

Donkere Zanghaviken hebben in Kameroen te maken met een omzetting van savanne in boerenland. Dat zou nadelig kunnen uitpakken voor deze reptielen- en knaagdiereneter. Een aantal vogels werd met een zendertje uitgerust en gevolgd in natuurlijke savanne en in door mensen omgebouwde savanne. De vogels in natuurlijke habitats hadden een kleiner activiteitsgebied, dat ze intensiever benutten dan de vogels in getransformeerde savanne. Beide groepen foerageerden graag op plekken waar bomen stonden (zitposten). Hoewel beide groepen duidelijke voorkeuren hadden voor bepaalde jachtgebieden, die bovendien van elkaar verschilden, werd er geen verschil in prooikeus vastgesteld. Wel vingen de vogels in natuurlijke savannes zwaardere hagedissen dan die in omgevormde savannes. Het leek erop dat de meer uitgeklede savanne het jagen vergemakkelijkte, maar dat werd deels teniet gedaan door de lagere energiewaarde van de gevangen prooien (de facto: kleinere prooien). Tot nu toe lijken de Zanghaviken nog geen nadelige gevolgen te ondervinden van de omvorming van het oorspronkelijke savannelandschap. (ralph.buij@gmail.com).

Cardador L., Navarro J., Forero M.G., Hobson K.A. & Mañosa S. 2015. Breeding origin and spatial distribution of migrant and resident harriers in a Mediterranean wintering area: insights from isotopic analyses, ring recoveries and species distribution modelling. *J. Ornithol.* 156: 247-256.

Op basis van terugmeldingen van geringde Bruine Kiekendieven, en stabiele isotopen in veren van 49 individuen op zeven winterplekken, wordt gekeken waar de winterse Bruine Kiekendieven in Spanje vandaan komen. De meeste van buiten Spanje komende kiekendieven overwinterden in zuidelijke deel van het Iberische Schiereiland en langs de oostkust, de lokale broedvogels meer in het binnenland (die laatste misschien aangevuld met niet-broedende zwervers uit de Spaanse broedpopulatie). (laura.cardador@ctfc.cat).

Chakarov N. et al. 2015. Apparent vector-mediated parent-to-offspring transmission in an avian malaria-like parasite. *Molecular Ecology* 24: 1355-1363.

Even zoeken, en dan blijkt het over Buizerds te gaan. Handig om te weten. Buizerdjonkies bleken malaria-achtige bloedparasieten te hebben die sterk op die van hun moeder leken. Opmerkelijker: jonkies die een kleed hadden dat gelijk was aan dat van hun moeder (wit, bijvoorbeeld) hadden een parasietenhuishouding die sterker op dat van haar leek dan wanneer hun moeder een ander kleed droeg. Genetische verwantschap vertaalt zich kennelijk in selectieve overdracht van sommige parasieten. (az.nayden@gmail.com).

Dekker D. & Drever M.C. 2015. Kleptoparasitism by Bald Eagles (*Haliaeetus leucocephalus*) as a factor in reducing Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) predation on Dunlin (*Calidris alpina*) wintering in British Columbia. *Canadian Field-Naturalist* 129: 159-164.

Witkoparenden zijn heel behendig in het aftroggelen van pas gevangen prooien van Slechtvalken. Tussen 1994 en 2014 spendeerde Dick Dekker 1108 uren aan het observeren van Slechtvalken (in januari) langs de Pacifische kust. Die inspanning resulteerde in 667 waarnemingen en 817 aanvallen op Bonte Strandlopers (120x succesvol). Geen kattenpis dus. In die periode vernegenvoedde de lokale winterpopulatie van arenden. Dat resulteerde in een verviervoudiging van de mate waarin Slechtvalken werden geparasiteerd. Met de toename van de arenden namen de Slechtvalken af. Het een heeft mogelijk met het ander te maken. De afname van Slechtvalken is goed nieuws voor de Bonte Strandlopers. (mark.drever@ec.gc.ca).

Dixon N. & Gibbs A. 2015. Cooperative attacks by urban Peregrines on Common Buzzards. *British Birds* 108: 253-263.

Op de kerk van Exeter broedt een paartje Slechtvalk dat zich heeft ontpopt als succesvolle verdrijvers van Buizerds uit hun territorium. Passerende Buizerds worden van grote hoogte rechtstandig bestookt, eerst door het mannetje, direct gevolgd door het vrouwtje. Die laatste lijkt haar duik zodanig te timen dat ze de Buizerd kan raken op het moment dat deze zich – na eerst zijn klauwen te hebben gepresenteerd aan het mannetje – weer terugdraait en niet de kans krijgt te anticiperen op de aanstormende vrouw. Door dit in snelle opeenvolging te doen, weten de Slechtvalken de Buizerds naar de grond te drukken (waar ze onmiddellijk de klos zijn omdat ze meeuwen en Kautwtjes in hun nek krijgen) of zelfs dodelijk te verwonden. In 2012-14 werden 19 Buizerds gevonden die tegen de grond waren gewerkt, waarvan 8 dood. Alleen al in 2015 werden 31 aanvallen op Buizerds genoteerd (2x januari, 2x februari, 12x maart, 14x van 1-15 april). De piek in aanvallen viel ook in eerdere jaren in mei en juni. Vrijwel alle Buizerds betroffen eerstejaars, vermoedelijk vogels die in de omgeving

waren grootgebracht en op zwerftocht waren. (a.gibbs@hotmail.co.uk).

Engel J.I. 2014. Observations of visible northbound passage in Uganda and the Democratic Republic of the Congo. *Ornithological Observations* 5: 462-464.

Waarnemingen in Kibale Forest op 14 april 2012: rond 17.00 u stroom roofvogels naar NNW (55 in 1 minuut in totaal 100 ex. geteld maar trek stopte abrupt); bleken Steppebuizerds te zijn. Op 16 maart 2013, opnieuw in Kibale, van 9.30-10.0u: 100 Steppebuizerds en 1 Schreeuwardend. (jengel2@fieldmuseum.org).

Inselman W.M., Datta S., Jenks J.A., Jensen K.C. & Grovenburg T.W. 2015. *Buteo* nesting ecology: evaluating nesting of Swainson's Hawks in the northern Great Plains. *PLoS One* DOI:10.1371/journal.pone.013745.

Swainson's Buizerds zijn langeafstandstrekkingen die in schaars begroeide graslandgebieden broeden en in pampa's van Zuid-Amerika overwinteren. Hun broedgebieden staan sterk onder druk. Statistisch gegoochel op basis van twee jaar onderzoek in Dakota moet ons overtuigen dat het liefst in de buurt van wegen nestelden. En ook dat ze een beter nestsucces hadden wanneer ze graag nabij boerderijen nestelden en in gebieden met een dichtere grasmat. Of hun trekgedrag, en in het verlengde daarvan hun late aankomst in de broedgebieden, daadwerkelijk een nadeel is omdat ze zich daardoor niet kunnen vestigen in de meest geschikte broedgebieden, ach, wie zal het zeggen. Onderzoek met een hoog sociaal-psychologisch karakter: er komt altijd wel wat uit, maar echt onderzoek doen, ho maar. (will.inselman@sdstate.edu).

Javed S. et al. 2014. Satellite tracking of a young Steppe eagle from the United Arab Emirates during two spring and autumn migrations. *Ostrich* 85: 131-138.

Een in de Arabische Emiraten opgelapte Steppenarend kreeg een satellietzender aangehangen. De vogel kachelde naar Yemen en bleef daar overwinteren. De tweede winter werd in Tanzania doorgebracht en volgde de terugweg via de Suez-Eilat-route. In de zomer verbleef de vogel in de steppen van Kazachstan, zij het in zeer uiteenlopende gebieden in twee opeenvolgende zomers.

Kalisinska E. et al. 2014. Total and methylmercury in soft tissues of White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*) and Osprey (*Pandion haliaetus*) collected in Poland. *Ambio* 43: 858-870.

In Polen werd het voorkomen en de concentratie van kwikverbindingen in 22 Zearenden en 2 Visarenden onderzocht (verzameld tussen 1996 en 2012), visetende vogels die bevattelijk zijn voor stapeling van kwik in de voedselketen. Voor de Zearend werden lage waarden gevonden, iets wat overeenkomt met de bevindingen elders in Europa (kwikvergiftiging in Europa, inclusief deze Poolse gegevens, daalde van 25% van de gevallen in 1960-1989 (n=85) naar 4% in de jaren na 1990 (n=102)). In de Visarenden werden hogere waarden aangetroffen. Die laatste is een obligate viseter, en staat daardoor meer bloot aan accumulatie van kwik in de voedselketen (Zearenden eten ook veel vogels en aas). Omdat zelfs al lage waarden van kwik kunnen leiden tot een verandering in gedrag (bijvoorbeeld tragere reactiesnelheid, iets wat slecht nieuws is gegeven het volplempen van Europa met windmolens), is de huidige verontreiniging van roofvogels met kwik nog steeds alarmerend, zelfs al behoort acute vergiftiging tot het verleden. (ekalist@pum.edu.pl).

Maciorowski G., Mirski P., Stelmazczyk M., Mirosław-Swiątek D., Chormanski

J. & Okruszko T. 2015. Water regime as a key factor differentiating habitats of spotted eagles *Aquila clanga* and *Aquila pomarina* in Biebrza Valley (NE Poland). *Bird Study* 62: 120-125.

Bastaardarenden in Oost-Polen foerageerden in nattere gebieden dan Schreeuwarenden, gebieden bovendien die langer nat bleven in voorjaar en zomer. Of dat een kwestie van selectie is, zoals gesuggereerd door de auteurs, weten we niet. Competitie tussen beide soorten zou ook een rol kunnen spelen. Wel kan broeden in natte (Bastaard) en droge (Schreeuw) gebieden ertoe leiden dat er minder makkelijk hybridisatie optreedt. (p.mirski@uwb.edu.pl).

Malmiga G., Nilsson C. & Alerstam T. 2014. Interspecific comparison of the flight performance between sparrowhawks and common buzzards migrating at the Falsterbo peninsula: a radar study. *Current Zoology* 60: 670-679.

Buizerds en Sperwers werden bij Falsterbo met een doelvolgradar gevolgd. Buizerds waren selectiever tijdens de najaarstrek: ze vlogen hoger (tot 800 m) en maakten meer gebruik van staartwinden. Sperwers vlogen meer op een laag niveau (de meeste lager dan 400 m) en sneller (vliegend in plaats van zwevend), onderwijl ook nog jagend. In vergelijking met studies op andere plekken vlogen beide soorten betrekkelijk laag, waarschijnlijk doordat de windsnelheden op Falsterbo hoger zijn. (Cecilia.Nilsson@biol.lu.se).

Møller A.P. & Nielsen J.T. 2015. Genetic variation in birds in relation to predation risk by hawks: A comparative analysis. *Current Zoology* 61: 1-9.

Wat te denken van de prooikeus van Havik en Sperwer, gebaseerd op een selectie uit de enorme prooiijsten van Nielsen (1977-1997) in relatie tot genetische variatie van prooi-soorten, onder de aanname dat soorten met weinig variatie een grotere kans lopen te worden gepakt? Volgens deze onderzoekers lopen de soorten met geringere genetische variatie daadwerkelijk een grotere kans te worden gepakt. Daarvoor maken ze wel een keuze uit de prooi-soorten (22 van de 90 bij Sperwer, 21 van de 104 bij Havik, allemaal soorten waarvan ze genetische variatie konden achterhalen), maar zonder onderscheid naar sekse van de roofvogels te maken (wat enorm veel uitmaakt bij de accipiters), zonder rekening te houden met de grote veranderingen in prooiaanbod te maken die optraden in de periode 1977-1999, en voor prooiaanbod te rade te gaan bij relatieve dichtheidstellingen door vrijwilligers (à la Sovon-materiaal). Dat de uitkomsten biologisch verantwoord zijn (aangevoerd als valide argument), hoeft niet te betekenen dat er iets van deugt. Møller excelleert in dit soort artikelen, altijd met uitkomsten die passen in bepaalde ideeën en gebaseerd op dusdanig grote bestanden dat je je afvraagt of het allemaal echt zo eenvoudig in elkaar zit. Ongemakkelijk gevoel, vermengd met bewondering dat iemand iets uitprobeert met bestaande gegevens. Welke mechanismen erachter zitten, en hoe dat precies werkt, dat zou de volgende stap moeten zijn (heel moeilijk, maar altijd beter dan het hierbij te laten). (anders.moller@u-psud.fr).

Oettle E. 2015. European Honey Buzzard feeding on Yellow Jacket Wasps' *Vespula germanica* combs in Wellington, Western Cape. *Ornithological Observations* 6: 24-25.

In 1998 werden de eerste wespendienven in de westelijke Kaap (Zuid-Afrika) gezien,

vóórdat daar Duitse Wespen voet aan de grond kregen. Op 9 april 2014 werd een Wespandief bij een wespennest ontdekt, de dag daarna opnieuw. Toen werd ook een roep gehoord, hier omschreven als een kort 'kew', gelijkend op dat van de Jakhalsbuiser. De diameter van de gegraven opening van het wespennest was 150 mm, de diepte 300 mm. De laatste waarneming op deze plek was op 11 april (laat als je bedenkt dat de vogel een eind moet vliegen naar de broedgebieden). (info@organicwine.co.za).

Otterbeck A., Lindén A. & Roualet E. 2015. Advantage of specialism: reproductive output is related to prey choice in a small raptor. *Oecologia* 179: 129-137.

Die kleine roofvogel uit de titel is een Sperwer. Daarvan werden in Noorwegen tussen 2001 en 2013 van 39 succesvolle broedparen de broedresultaten en het dieet onderzocht. Het eerste vanaf de grond (althans, dat vermoed ik op basis van de cryptische beschrijving), het laatste door van mei tot en met juli prooiersten te verzamelen op de plukplaatsen bij het nest (N=2184 prooien geïdentificeerd). Deze resultaten werden vergeleken met andere dieetstudies in Finland, Zweden en Noorwegen. De leeftijd van de broedende vrouwtjes werd bestempeld als juveniel of ouder. Had prooikeus invloed op broedsucces? Jazeker, volgens deze studie. De succesvolste paren hadden de minste variatie in hun prooikeus. Sperwers bejaagden bovendien een beperkt spectrum aan prooien (niet te groot, niet te klein). Oude(re) sperwervrouwtjes deden het beter dan eerstejaars in termen van broedsucces. Geen nieuws onder de zon, dus. En omdat het prooiaanbod niet is gekwantificeerd, en al helemaal niet de pakbaarheid van die prooien, blijft het meer van hetzelfde, en niet de innovatieve studie (het 'nieuwe' statistisch speeltje is niet meer dan dat: een speeltje) die de auteurs graag als zodanig aan ons verkopen. (andreaot@student.ibv.uio.no).

Palatitz P., Fehérvári P., Solt S. & Horváth E. 2015. Breeding population trends and pre-migration roost site survey of the Red-footed Falcon in Hungary. *Ornis Hungarica* 23: 77-93.

De laagste stand van de Roodpootvalk in Hongarije werd in 2006 bereikt: 558 paren. In 2014 was de stand echter verdubbeld, vooral door veel nestkasten te plaatsen. In 2014 werden 105 slaapplekken geregistreerd, waar de aantallen in de tweede week van september een piek vertoonden.

Panek M. & Husek J. 2014. The effect of oilseed rape occurrence on main prey abundance and breeding success of the Common Buzzard *Buteo buteo*. *Bird Study* 61: 457-464.

In West-Polen hadden veldmuizen hun hoogste dichtheid in koolzaad. Naarmate er meer koolzaad rond buizerdnesten voorkwam, werd het broedsucces beter. Hoe dat in zijn werk ging is onduidelijk. Immers, koolzaad vormt uiteindelijk zo'n dichte vegetatie dat er wel veel muizen kunnen rondlopen maar hoe die te vangen? De lofzang op koolzaad, in termen van groei in de buizerdpopulatie, lijkt me te simpel. Alsof er maar één factor is die dichtheid en broedsucces van deze muizeneter bepalen. (m.panek@pzlow.pl).

Pfeiffer T. & Meyburg B.-U. 2015. GPS tracking of Red Kites (*Milvus milvus*) reveals fledgling number is negatively correlated with home range size. *J. Ornithol.* 156: 963-975.

Tussen 2007 en 2014 werden 43 adulte Rode Wouwen in Duitsland met een gps-zender uitgerust. Het activiteitsgebied van 27 mannetjes varieerde enorm in grootte: 4.8 tot 507 km² (95% kernel-verspreiding). Van 12 vrouwtjes was het iets kleiner, namelijk 1.1 tot 307 km². De grote variatie binnen en tussen jaren in grootte van het activiteitsgebied hing voornamelijk af van het voedselaanbod. Dat kon ertoe leiden dat individuele vogels op dezelfde broedplaats tot een factor 28 verschil lieten zien tussen jaren. Paren met maar één jong hadden zeer grote activiteitsgebieden (indicatief voor schaarste van prooien), de paren met meer dan één jong beduidend kleinere. Lange voedselvluchten, tot wel 34 km, bleken naar gemaaid grasland te voeren, de plek waar wat te halen viel. (BUMeyburg@aol.com).

Pomichal K., Vági B. & Csörgő T. 2014. A case study on the phylogeny and conservation of Saker Falcon. *Ornis Hungarica* 22: 1-14.

De wereldpopulatie van de Sakervalk wordt geschat op 19.000-34.000 vogels. De soort is nauw verwant aan andere grote valken (recent afgesplitst in de evolutionaire stamboom). Dat laatste maakt ze bevattelijk voor hybridisatie. Voor het bestaan van ondersoorten is geen moleculair bewijs. (krisztian.pomichal@gmail.com).

Probst R. et al. 2014. The first comprehensive estimate of the winter population of the White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* along the Danube. *Acrocephalus* 35: 115-123.

Ongeveer 80% van de Donau werd in januari 2014 geteld op aanwezigheid en aantallen van Zearenden; dat leverde 534-690 exemplaren op. De bovengrens is aannemelijker vanwege het ongetelde gedeelte. Van de 608 op leeftijd gebrachte vogels was 77% adult of subadult. Een concentratie werd zichtbaar in de delta van de Donau in Roemenië, en de kleinste aantallen bivakkeerden in Oostenrijk en Duitsland (samen slechts 35). (remo.probst@gmx.at).

Ragyov D. et al. 2014. Past and present status of the Saker Falcon, *Falco cherrug* (Aves: Falconidae) in Bulgaria. *Acta Zoologica Bulgarica* 66: 299-308.

Over 1860-2013 konden 337 broedplaatsen van Sakervalken in Bulgarije worden getraceerd. Al in de 19de eeuw was het een schaarse soort, en in de 20ste eeuw werd dat er niet beter op. De afname zet zich door tot in de 21ste eeuw. Recent zijn 94% van de bekende broedlocaties afgezocht (N=165), over een gebied van 31.000 km² (28% van het oppervlak van Bulgarije). Er werden slechts 3 Sakervalken gezien (maar 33% van de populaties van Arendbuiserz, Slechtvalk, Steenarend, Keizerarend en Aasgier). Een broedgeval ontbrak. (falco@falcons.uk.uk).

Rahman L., Batbayar N., Purev-Ochir G., Etheridge M. & Dixon A. 2015. Influence of nesting location on movements and survival of juvenile saker falcons *Falco cherrug* during the post-fledging period. *Ardeola* 62: 125-138.

Met behulp van vleugelflappen, VHF-zenders en satellietzenders werden Sakervalken in Mongolië gevolgd na het uitvliegen. Vroeg uitgevlogen jongen van natuurlijke nestplaatsen (kliffen) hadden een betere overleving dan late jongen van kunstmatige nestplaatsen. De duur van de periode van afhankelijkheid na het uitvliegen varieerde van 31 tot 52 dagen. Predatie was een belangrijke sterftfactor, vooral in open landschappen waar kunstnesten neergezet waren. Die laatste produceerden wel meer jongen, waardoor de productiviteit per saldo niet verschilde van die van natuurlijke nesten

(gemeten tot aan het moment van dispersie). (falco@falcons.co.uk).

Rattner B.A., Lazarus R.S., Elliott J.E., Shore R.F. & van den Brink N. 2014. Adverse outcome pathway and risks of anticoagulant rodenticides to predatory wildlife. *Environmental Science & Technology* 48: 8433-8445.

Een overzicht van de werkzame effecten van bloedverdunners als bestrijdingsmiddel, en hun bij-effecten op predatoren. Toepassing ervan in de landbouw is voldoende schadelijk voor roofvogels gebleken om beperkingen in het gebruik van enkele tweede generatie rodenticides te regelen (althans: in de VS, niet in Europa waar de 'volksgezondheid' en 'gebrek aan alternatieven' beperkingen kennelijk niet toestaan). Hoe deze middelen exact werken bij toepassing in het wild is nog verre van duidelijk, afgezien van kwalijke neveneffecten op diergroepen die buiten de doelsoorten van de bestrijding vallen.

Sanz-Aguilar A., De Pablo F. & Donázar J.A. 2015. Age-dependent survival of island vs. mainland populations of two scavengers: delving into migration costs. *Oecologia* 179: 405-414.

Roofvogels die zich op het vasteland van Europa als trekvogel gedragen zijn op eilanden vaak standvogel, zoals Rode Wouw en Aasgier. Dat laatste heeft voordelen. Zo hebben de Aasgieren van Menorca een zeer hoge overleving, terwijl de juvenielen weliswaar een lagere overleving hadden dan de adulten, maar nog altijd beter dan op het vasteland. Omdat de eilandbewoners ook op een jongere leeftijd al tot broeden overgaan, zou dat tezamen met de betere overleving de verklaring kunnen zijn waarom kleine eilandpopulaties toch overleven. Het staat of valt wel met wat mensen uitspoken; als die zich ontpoppen als vervolgers, zoals bij Rode Wouw, kan het voordeel van een leven als standvogel op een eiland maar zo omslaan in zijn nadeel. (ana.sanzaguilar@ebd.scic.es).

Schmidt-Rothmund D., Dennis R. & Saurola P. 2014. The Osprey in the western Palearctic: breeding population size and trends in the early 21st century. *J. Raptor Res.* 48: 375-386.

De Europese populatie van de Visarend (inclusief Rusland) wordt voor 1984-2013 op 9494-11.628 paren geschat. Helaas alleen schattingen per land, zonder oppervlakte geven: 2000-4000 voor Rusland, hoe verhoudt zich dat tot 4100 in Zweden, en 150-180 voor Wit-Rusland? Hoe dan ook, de soort is verdubbeld in aantal sinds de jaren tachtig. Voor een stabiele populatie is een jaarlijkse jongenproductie per paar nodig van 0.8 jongen, een waarde die de meeste populaties in de groei gemakkelijk halen. Voorlopig dus Visarend hosanna. (daniel.schmidt@NABU.Vogelsschutzzentrum.de).

Schouten N. 2015. 40 jaar torenvalken in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Niedorp 1973 t/m 2014. Vogelwerkgroep "Niedorp", Publicatie 22.

Het aantal nestkasten steeg tussen 1974 en 2014 van 7 naar 30, het aantal broedparen van 1 naar maximaal 13 (9 in 2008, toen er 30 kasten hingen). De laatste jaren zakt de bezetting weer, met 5-9 bezette kasten in 2011-14. De meeste broedsels worden geringd.; van de terugmeldingen stamt 82% (van 67 meldingen) uit gebieden binnen 50 km van de ringplek. Het gaat vooral om jonge vogels in hun eerste levensjaar (64% van 63 meldingen). Per locatie worden de lotgevallen van de kasten beschreven. (nico.schouten@quicknet.nl).

Shafaipour A., Mousavi S.B. & Fathinia B. 2015. Falcon and bustard smuggling in Iran. *Falco* 45: 4-7.

Waar vraag is, is aanbod. De vraag naar grote valken wordt aangewakkerd door rijke Arabieren die zwemmen in het geld. Om aan hun behoeften te voldoen, worden over ter wereld grote valken uit het wild geroofd en door malafide handelaars naar het Midden-Oosten getransporteerd. De ophoping van valken aldaar zorgt voor nieuwe problemen. De excessieve jachtpartijen met valken heeft populaties van trappen (vooral Houbara, maar ook MacQueen's en andere soorten) in veel landen op de rand van verdwijning gebracht. Wat op zijn beurt weer tot roof van trappen in verre landen heeft geleid, want er moet natuurlijk wel wat bejaagd kunnen worden. In dit verhaal wordt de onderschepping van een lading valken en trappen in Iran beschreven, symptomatisch voor de criminele activiteiten van smokkelaars en handelaars ten dienste van rijke patsers in het Midden Oosten. Op de Omanzee werd in november 2014 een bootje onderschept dat van Pakistan op weg was naar Bahrein. Aan boord: 83 Sakers (plus 2 dode), 34 Slechtvalken (plus 1 dode) en 21 Barbariische Valken (plus 1 dode), alsmede 235 MacQueen's trappen (waarvan 6 dood). De meeste werden opgelapt in asiels, en daarna op verschillende plekken in Iran losgelaten. Boetes voor smokkel en transporteren van beschermde vogels kunnen oplopen tot 68-640 euro, of een maximale gevangenisstraf van drie jaar. Daar ligt natuurlijk niemand wakker van, te meer niet daar de uitvoering van deze criminele activiteiten door arme sloebbers wordt gedaan. De handelaars zelf blijven buiten schot, en de revenuen zijn dusdanig gigantisch dat de roof onverminderd doorgaat. De update bij dit artikel was dan ook: op 2 maart 2015 werden 13 Sakers en 39 Houbara's in Iran onderschept die onderweg waren naar Qatar. Het topje van de ijsberg. (shafaiei@yu.ac.ir).

Smith G.D. et al. 2015. Demography of population recovery: survival and fidelity of peregrine falcons at various stages of population recovery. *Oecologia* 178: 391-401.

Tijdens de fase dat Slechtvalken nog een lage dichtheid kenden in Noord-Engeland en Schotland was de overleving voor alle leeftijdsklassen geringer dan tijdens de periode met een hoge dichtheid. Dat kwam waarschijnlijk door na-ijleffecten van het gebruik van organische chloorverbindingen voorafgaand aan de groei. Dat de dispersie van juvenielen over grotere afstanden ging tijdens de groeifase suggereert een dichtheidsafhankelijk effect. (olim@ufl.edu).

Syartinilia, Makalew A.D.N., Mulyani Y.A. & Higuchi H. 2015. Landscape characteristics derived from satellite-tracking data of wintering habitats used by oriental honey buzzards in Borneo. *Landscape Ecol. Eng.* 11: 61-71.

23 van de Oriëntaalse Wespddieven (11 vrouwen, 12 mannen) die in Japan op de broedplaatsen waren gevangen en met een satellietzender waren uitgerust, overwinterden op Borneo (dat was 47% van het gezenderde aantal). Daar bestreken ze forse gebieden, afhankelijk van welke rekenmethode er werd gebruikt (kernels van 50% of 95%) van 15 tot 5820 km². De habitatanalyse is gebaseerd op variabelen die van satellietbeelden werden geplukt, voor zover van belang geacht voor het voorkomen van deze wespddievensoort. Daar komt natuurlijk altijd wat uit: in dit geval dat ze van heuvelachtig landschap hielden (thermie, volgens de schrijvers) en van voedselrijke

gebieden. Dat laatste is niet bekeken in het veld. Een warrig verhaal, onvermijdelijk eindigend in beheersaanbevelingen hoe de Borneanen hun eiland moeten inrichten ten faveure van Wespendien. Of, in de luchtledige taal van de wereldvreemde natuurbeschermer: ‘...baseline information for ecological-based development, particularly for landscape management and biodiversity conservation.’ Heel fijn. (syartinilia@ipb.ac.id).

Terraube J., Vasko V. & Korpimäki E. 2015. Mechanisms and reproductive consequences of breeding dispersal in a specialist predator under temporally varying food conditions. *Oikos* 124: 762-771.

Bij Torenvalken in Finland, net als bij ons echte muizeneters, bleken geslacht, leeftijd, conditie en voorafgaand broedsucces bepalende factoren te zijn voor de dispersie na afloop van het broedseizoen. Vrouwtjes legden daarbij grotere afstanden af dan mannetjes, jonge vogels langere dan volwassen. Conditie was positief gecorreleerd met afgelegde dispersieafstanden, vooral bij vrouwtjes. De geringste dispersie vond plaats als er een gemiddeld aantal jongen was grootgebracht. Als de muizenstand aantrok bleken mannetjes minder jongen groot te brengen als ze langere dispersieafstanden hadden afgelegd. Kennelijk doen mannetjes het vooral goed in gebieden die ze al kennen. Bij vrouwen was dat omgekeerd. Mogelijk heeft dat te maken met onderlinge competitie buiten het broedseizoen. (juemo@utu.fi).

Tornberg R. et al. 2015. Diet shift induced rapid evolution of size and function in a predatory bird. *Oecologia* 176: 781-788.

Elke roofvogel vangt de prooien die bij hem passen: grote roofvogels vangen verhoudingsgewijs grote prooien. Maar wat nu als het prooiaanbod structureel verandert, en de voor jou geschikte prooi-soorten verdwijnen of worden schaars? Dat is wat er gaande is in Finland, waar hoenders afnemen en haviken gedwongen zijn grotere (sneeuw-hazen) en kleinere (kraaien, duiven, zangvogels) te vangen dan ze bij voorkeur zouden doen. De vraag is: heeft deze verandering in prooiaanbod en –keuze gevolgen voor Haviken? Daar lijkt het wel op. Dat is bekeken door de grootte van het borstbeen op te meten en dat af te zetten tegen het gewicht: sterfgewichten werden bepaald op 1100 gram voor vrouwen, en 700 en 650 gram voor resp. adulte en jonge mannen (bedenk: Finse Haviken zijn een stuk forser dan de onze). Dit is bekeken aan museummateriaal verzameld tussen 1962 en 2008. In die periode nam de grootte van het borstbeen wat af (terwijl relatieve vleugel- en staart juist toenamen), wat wordt uitgelegd als een aanpassing aan een veranderend voedselaanbod waarvoor grotere behendigheid is vereist (kleinere prooien). De morfologie van het borstbeen verschilde duidelijk tussen mannen en vrouwen, een aanwijzing dat ze inderdaad een verschillend prooispectrum bejagen. (risto.tornberg@oulu.fi).

Tóth L. 2014. Numerical response of the Common Buzzard *Buteo buteo* to the changes in abundance of small mammals. *Ornis Hungarica* 22: 48-56.

In een gebied van 200 km² in Hongarije waren (veld)muizen schaars in 2000, maar talrijk in 2001. Het aantal broedparen van Buizerd was resp. 7 en 13, legselgrootte resp. 2.3 (n=6, sd=0.52) en 3.1 (n=11, sd=0.86) en aantal uitgevlogen jongen/paar resp. 1.8 (sd=0.98) en 1.33 (sd=1.3). Het voorjaar van 2000 was belangrijk kouder dan in 2001, wat mede een rol kan hebben gespeeld. Overigens moet ‘numerieke respons’

in dit stuk met een korreltje zout worden genomen. Of er werkelijk bijna 2x zoveel Buizerds als broedvogel aanwezig waren in 2001 is de vraag. Immers, in voedselarme jaren kan een deel van de populatie niet tot broeden overgaan en een sluimerend en verborgen bestaan leiden: ze zijn er wel, maar je ziet ze niet. Zodra het voedselaanbod stijgt, nemen meer paren de kans tot broeden waar. Een numerieke respons vraagt een daadwerkelijke toename van het aantal vogels, wat in deze studie niet is aangetoond. Je kunt dus beter spreken van functionele respons. (ltoth@karolyrobert.hu).

Trierweiler C., Klaassen R.H.G., Drent R.H., Exo K.-M., Komdeur J., Bairlein F. & Koks B.J. 2015. Migratory connectivity and population-specific migration routes in a long-distance migratory bird. Proc. R. Soc. B 281: 20132897.

De Grauwe Kiekendief dus, uitgerust met een zender van Nederland, Duitsland en Denemarken in het westen tot Polen en Wit-Rusland in het oosten (in totaal 34 vogels gevangen tussen 2005 en 2011). De vogels lieten enig verband zien tussen broed- en overwinteringsgebied, en wel dat de westelijke vogels gemiddeld westelijker in West-Afrika overwinterden dan de oostelijke. Maar er was in de Sahel redelijk wat overlap tussen de populaties. Individuele vogels waren, op één uitzondering na, behoorlijk trouw aan hun winterplek. Tijdens de voorjaarstrek volgden – vooral de oostelijke – vogels een iets westelijker koers dan in het najaar (vandaar dat er in de laars van Italië zoveel meer Grauwe Kiekendieven in het voorjaar worden gezien dan in het najaar). Noord-Afrika blijkt een belangrijk gebied te zijn als tussenstop (tijdens welke de trek voor enkele dagen wordt onderbroken), vooral tijdens de voorjaarstrek (NO-Marokko, Noord-Algerije). De voorjaarstrek duurde wat langer dan de najaarstrek, terwijl toch de dagelijkse treksnelheden in het voorjaar beduidend hoger lagen. De trekweg was in het voorjaar dan ook langer (vooral voor de oostelijke vogels, die in de loop van de winter westwaarts opschoven in de Sahel en daardoor van verder westelijk hun terugreis moesten aanvangen). De studie laat duidelijk zien dat kijken op individueel de voorkeur geniet boven denken in populaties. (raymond.klaassen2@gmail.com).

Vittorio M. Di et al. 2015. Release and readoption of a rescued nestling Bonelli's Eagle (*Aquila fasciata*). J. Raptor Res. 49: 103-105.

Op Sicilië werden twee jonge Havikarenden illegaal uit het nest geroofd toen ze 45 dagen oud waren. Door lokale vrijwilligers werd dat op 31 mei ontdekt bij een controle van een valkenhof (toen was één van de jongen al dood). Het overgebleven jong werd op 29 juni, op een leeftijd van 95 dagen, teruggezet op de klif van het nest. In voorafgaande dagen was gezien dat de ouders nog aanwezig waren, en dat het er wemelde van de konijnen. Het jong werd geringd en van een zender voorzien. Binnen een uur werden beide ouders en het jong samen gezien, en in de volgende dagen bleek uit alles dat het jong door de ouders van voer werd voorzien. Een maand na het loslaten vertoonde het jong al zwerfgedrag. De auteurs pleiten terecht voor het zo snel mogelijk terugbrengen van jonge roofvogels naar de nestplek, in plaats van ze langdurig in een asiel op te sluiten.

Washburn B.E. et al. 2014. Wintering ecology of adult North American Ospreys. J. Raptor Res. 48: 325-333.

Aan de hand van gesatellietzenderde Visarenden werden de overwinteringsplekken van volwassen Amerikaanse Visarenden uitgeknoobeld. Ze zaten voor de helft langs

grote rivieren in Zuid-Amerika, daarnaast langs meren (19%) en langs de kust (30%). De meeste waren behoorlijk plaatstrouw van jaar op jaar, waarbij ze op de winterplek nauwelijks vliegbewegingen maakten (actieradius van minder dan 5 km, activiteitsgebieden van enkele km²). Mannen verbleven gemiddeld wat korter op winterplekken dan vrouwen, namelijk resp. 154 en 167 dagen per winter. (brian.e.washburn@aphis.usda.gov).

Wiacek J. 2015. Long-term changes of breeding success in Montagu's Harrier *Circus pygargus*. Belgian J. Zool. 145: 103-114.

De stand van de Grauwe Kiekendief in twee veengebieden van Chelm (tegen Wit-Rusland aan) ging sterk achteruit tussen 1990 en 2012 (van 17 naar 1, en van 19 naar 2 paren). De eieren waren in 1990-95 iets groter dan in 2003-12, maar de legselgrootte verschilde niet tussen beide periodes. In de laatste periode kwamen er per nest minder jongen uit, en vlogen er minder uit, dan in de eerste periode. Het aandeel van de Veldmuis, de belangrijkste prooi-soort, schommelde sterk, maar het effect daarvan op broedsucces was minder groot dan predatie. Beheer van deze venen ten behoeve van de Waterrietzanger pakte ongunstig uit voor oud-riet-bewoners als Grauwe Kiekendief, Kraanvogel en Roerdomp. (wiacek@hektor.umcs.lublin.pl).

Yang S.-Y. Walther B.A. & Wang G.-J. 2015. Stop and smell the pollen: The role of olfaction and vision of the Oriental Honey Buzzard in identifying food. PLoS One DOI: 10.1371/journal.pone.0130191.

Wat krijgen we nu, Wespendienven die hun voedselbron opsporen per reukorgaan? Het moet niet gekker worden. De Oriëntaalse Wespendienst bezoekt op Taiwan bijenstallen, waar ze foerageren op deegballen die bestaan uit stuifmeel, sojabonenpap en suiker (door de bijenhouders gebruikt als bijvoeding voor de bijen). Dat is uiteraard geen voedselbron die de Wespendienven van nature zouden kunnen kennen. De onderzoekers bedachten dat de Wespendienven de deegballen misschien via reuk zouden kunnen opsporen. Via experimenteel onderzoek leek dat inderdaad het geval. Ook zou het genenpakket verantwoordelijk voor reuk bij vogels in deze wespeneter bijna vijf keer groter zijn dan bij andere roofvogels. Dat zou wel heel spannend zijn, mocht het kloppen. Of de onze ook met reuk werkt? Lijkt me stug, gezien de duidelijk visueel georiënteerde manier van jagen. Maar wie weet?

Ziesemer F. & Meyburg B.-U. 2015. Home range, habitat use and diet of Honey-buzzards during the breeding season. Brit. Birds 108: 467-481.

Nog maar net bekomen van het omvangrijke verhaal over Britse Wespendienven van Roberts & Lawson (zie De Takkeling 23: 186-188) dient er zich een tweede verhaal aan dat eersteklas materiaal aanreikt, nu over Noord-Duitse Wespendienven uitgerust met satelliettransmitters. Heerlijk, al die stukken met natuurlijke historiën waarvan je echt wat opsteekt. In dit geval gaat het om vier volwassen mannetjes uit Sleeswijk-Holstein, broedend in een overwegend landbouwgebied (15% bos, sterk gefragmenteerd). Drie werden er één jaar gevolgd, één gedurende twee opeenvolgende jaren (zat op hetzelfde nest). De drie gevangen vrouwen blijven buiten beschouwing, omdat die veel bij het nest bleven en daardoor te lang onder boomtopniveau zaten om de batterij voldoende op te laden. De legbeginnen waren 1 juni, 31 mei en 2 juni (voor het 2x gevolgde mannetje), 22 mei en 3 juni. De grootte van de activiteitsgebieden varieerde

van 13.5 tot 25.8 km² (maar bij andere manieren van berekenen werd dat meer of minder). Hoewel het studiegebied overwegend uit landgrond bestaat, kwamen de meeste punten uit bos (69-94%). De mannetjes foerageerden zelden op grotere afstanden dan 4 km van het nest (99% van de fixes op <4 km), met een sterk afnemend aantal fixes met vorderende afstand tot het nest. Wel was het zo dat de foerageerafstanden langer werden naarmate de jongen op het nest ouder werden. Overnachten gebeurde op wisselende plekken, zelden in de buurt van het nest (1 mannetje), vaker op afstanden van 500 m tot 4 km. In enkele gevallen gebeurde dat in de buurt van een nog niet volledig geplunderd wespennest (iets wat ik in 1998 ook bij Burp vaststelde). Als voedsel, op basis van uitgegraven nesten, werden Gewone wesp (33x), Duitse wesp (2x) en hommels (2x) vastgesteld. Predatie van kleine hangende nestjes kan zijn gemist (de suggestie dat ook Rode wesp hangende nestjes in de vegetatie maakt is overigens onjuist). Het kleine aantal van Duitse wesp is zorgwekkend; het past in het beeld van afname van deze soort, mogelijk in combinatie met een verschuivende fenologie (broedcyclus van Duitse wesp stopt tegenwoordig vroeger in de nazomer). Ook in deze studie blijkt bos belangrijk te zijn voor Wespddieven. (f.ziesemer-corax@t-online.de).